

загальноосвітньої школи та шляхи їх реалізації: зб. наук. праць Криворізького державного педагогічного університету. – Кривий Ріг: КДПУ, 2007. – Вип. №8. – С. 136-139.

12. Чепурко А. Виховання патріотичних почуттів учнів на уроках трудового навчання / А. Чепурко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2008. – №2. – С. 26-30.

13. Шушкевич А.Ф. Національне виховання на уроці обслуговуючої праці / А.Ф. Шушкевич // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2009. – №1-2. – С. 18-21.

Стаття надійшла до редакції 26.06.2010р.

УДК 378.147:159.9

О.А. Черепсхіна
к. психол. н., доцент,
Запорізький Класичний
приватний університет

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ У ВНЗ

В работе проанализированы теоретические и методологические основы исследования формирования профессионализма будущих психологов в процессе профессиональной подготовки в ВУЗе на основе интегративного подхода. Определены специфические особенности применения интегративного подхода в практической составляющей профессиональной подготовки психологов.

Ключевые слова: психолог, формирование профессионализма, профессиональная подготовка психологов.

У роботі проаналізовано теоретичні і методологічні засади дослідження формування професіоналізму майбутніх психологів у процесі фахової підготовки у ВНЗ на засадах інтегративного підходу. Визначено специфічні особливості застосування інтегративного підходу у практичній складовій фахової підготовки психологів.

Ключові слова: психолог, формування професіоналізму, фахова підготовка психологів.

The article analyzes theoretical and methodological foundations of studies of formation of professionalism of psychologists in training in university-based integrative approach. Determined the specific features of an integrative approach to the practical part of training of psychologists.

Keywords: psychologist, professional development, training of psychologists.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціальні та економічні трансформації, що відбуваються останніми роками в українському суспільстві, призводять до виникнення широкого кола особистісних і міжособистісних проблем, розв'язання яких потребує кваліфікованої допомоги фахівців – психологів. У зв'язку з цим підвищується попит на послуги психологів у різних сферах суспільної діяльності і, відповідно, зростають вимоги до якості фахової підготовки психологічних кадрів у вищих навчальних закладах. Таке підвищення вимог поширюється і на рівень професіоналізму психолога, вимагаючи від нього, окрім знань, специфічних особистісних якостей. Тому, однією з найактуальніших проблем у сфері професійної освіти фахівців-психологів у вищих навчальних закладах є формування у них професіоналізму, створення для цього психолого-педагогічних умов. Необхідність таких підходів у сфері підготовки спеціалістів відображено в Законі України “Про освіту”, Державній національній програмі “Освіта” (“Україна XXI століття”), Національній доктрині розвитку освіти, Концепції гуманітаризації вищої освіти (1996) та інших офіційних документах, прийнятих на державному рівні.

Зв'язок проблеми з науковими програмами, планами, темами. На актуальність проблеми формування професіоналізму та професійно важливих якостей особистості майбутнього психолога наголошують українські дослідники С.В. Васьковська, Ж.П. Вірна, В.В. Власенко, П.П. Горностаї, Л.В. Долинська, В.І. Карікаш, В.Г. Панок, Н.І. Пов'якель, В.А. Семиченко, Л.Г. Терлецька, Л.І. Уманець, Т.Н. Щербакові та ін. Водночас вивчення наукової літератури з проблеми формування професіоналізму показало відсутність досліджень теоретичних засад формування професіоналізму майбутніх психологів під час фахової підготовки у ВНЗ. Ні у вітчизняній, ні в закордонній науковій літературі питання формування професіоналізму майбутніх психологів під час професійної освіти у вищій школі окремо не розглядались, а традиції формування професіоналізму особистості, які на сьогоднішній день накопичені в психолого-педагогічній науці, до цих пір не використовуються в системі фахової підготовки психологів в умовах вищої школи.

Отже, результати вивчення теоретичних досліджень та досвіду практичної організації педагогічного процесу в навчальних закладах, що здійснюють підготовку майбутніх психологів, показали, що проблема формування професіоналізму майбутніх фахівців з психології у процесі фахової підготовки ще не знайшла свого належного науково-методичного вирішення. Однак певна теоретико-методологічна база для вирішення цих завдань уже створена. Деякі роздуми щодо базових характеристик діяльності психологів, вимог до особистості майбутніх спеціалістів, особливостей підготовки кадрів даного профілю представлені в роботах зарубіжних (А. Маслоу, К. Роджерс) і вітчизняних (Г.С. Абрамова, О.Ф. Бондаренко, М.Й. Боришевський, Л.Ф. Бурлачук, Н.П. Зубалій, Н.Л. Коломінський, С.Д. Максименко, В.Ф. Моргун, В.А. Татенко, Т.М. Тітаренко, М.В. Савчин, В.Г. Панок, Н.В. Чепелева, Т.С. Яценко) та інших науковців.

Проблема формування професіоналізму складна і багатоаспектна, на що вказують у своїх роботах С.Я. Батишев, Є.О. Клімов, Н.В. Кузьміна, А.К. Маркова, Н.С. Пряжников, В.А. Сластьонін та ін.

Значний інтерес викликають праці, присвячені вивченню особистісної зорієнтованості процесу навчання та виховання: І. Беха, А. Бойко, О. Дубасенюк, С. Золотухіної, І. Зязюна, Н. Кічук, В. Лозової, А. Мудрика, Н. Ничкало, Е. Косенко, В. Семиченко, Т. Сущенко, Н. Тарасович, Н. Щуркової та інші. Дослідники сходяться на думці, що одним з найефективніших факторів формування якостей особистості є врахування її потреб та інтересів, узгоджене з потребами суспільства.

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури, досліджень вчених та існуючої практики фахової підготовки психологів показав: формування професіоналізму майбутніх фахівців здійснюється стихійно, детермінується комплексом випадкових факторів.

З огляду соціальної й особистісної значущості проблема осучаснення фахової підготовки психологів є вкрай важливою, оскільки її ефективне

розв'язання оптимізує задоволенню потреб держави й суспільства у високо кваліфікованих, конкурентоспроможних фахівцях з психології й створює передумови для професійного саморозвитку психологів.

Формулювання мети статті. Отже, метою статті є визначення теоретичних і методичних засад формування професіоналізму майбутніх психологів у процесі фахової підготовки у ВНЗ на засадах інтегративного підходу.

Виклад основного матеріалу. Основним інструментом впливу психологів на професіоналізм залишаються тести, спеціальні психологічні методики. Такий підхід не надає реальної психологічної допомоги у формування особистісних та професійних якостей психолога.

Дослідження методологічно базується на таких підходах, як:

- гуманістичний – уможливорює відображення в дослідженні людиноцентристської тенденції в розвитку сучасного цивілізованого світу, визнання самоцінності особистості кожного учасника педагогічного процесу, в тому числі, керівника загальноосвітнього навчального закладу;

- акмеологічний – дозволяє обґрунтувати закономірності професійного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів;

- андрагогічний – забезпечує врахування особливостей освіти дорослих у процесі підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до управлінської діяльності;

- системний – дає можливість вивчати розвиток професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів із позицій цілісності та взаємозумовленості його структурних складових;

- компетентнісний – є підґрунтям для виокремлення компетенцій, які утворюють професіоналізм управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

Особливе місце серед вказаних підходів займає інтегративний підхід, який має перспективи оптимальної реалізації під час практичної підготовки майбутніх психологів, зокрема, ознайомчої, навчальної та переддипломної практик. Практична підготовка є центральною частиною професійної підготовки студентів – майбутніх психологів. Вона спрямована на розуміння студентами соціальної значущості вибраної ними професії, на формування в них системи наукових знань, на вироблення практичних умінь. Практика є істотним компонентом освітнього процесу, що дозволяє інтегрувати й узагальнювати уявлення та первинний досвід професійної діяльності за умови її раціональної організації [2].

Слід вказати, що поняття “інтеграція” широко використовується в соціальній практиці, у мовознавстві, економіці, психотерапії й таке ін. Під інтеграцією розуміється стан пов'язаності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле, а також процес, що веде до такого стану.

Становленням інтегративного підходу є рух у напрямі концептуального синтезу сучасних наукових теорій особистості та її зміни, а також відповідних методів дії. Таким чином, інтеграція в системі професійної під-

готовки визначається як процес зближення сучасного наукового знання, інтелектуально-концептуальних можливостей окремих наук і практики; процес взаємопроникнення психолого-педагогічних та інших дисциплін; процес педагогічного проектування інтенсивних технологій навчання.

Практика розглядається як ланка єдиного педагогічного процесу, що передбачає відповідність теоретичної підготовки вимогам практики, формування педагогічних умінь і професійно цінних якостей особистості. Вона є основною й найдієвішою формою становлення та формування особистості майбутнього вчителя. Затверджуючи це, фахівці виходять з широко відомого психологічного положення про те, що особистість, її особливості, якості формуються в процесі діяльності. Необхідно підкреслити, що практика, за своєю суттю, є елементом, інтегруючим професійну підготовку студентів у сфері теорії, методики та дослідницької роботи [1].

Подібна інтеграція, що дозволяє створити цілісну модель професійної підготовки, забезпечується трьома рівнями інтеграційних процесів: “зовнішньою” інтеграцією, що забезпечує взаємозв'язок із професійною діяльністю майбутнього фахівця через Державний освітній стандарт і кваліфікаційну характеристику з урахуванням регіональних особливостей і запитів соціальних партнерів; “структурної” практики, що виявляється в зближенні, з іншими елементами професійної підготовки (виховною, навчальною, самостійною, дослідницькою роботою); “внутрішньою”, такою, що припускає взаємозв'язок і взаємодоповнення окремих видів й елементів практики як системи [3].

Організація практики на основі інтеграційного підходу припускає її наступну спрямованість: на виконання державних вимог до мінімуму змісту й рівня підготовки випускників відповідно до отримуваної спеціальності та привласнюваної кваліфікації; безперервність, комплексність, послідовність оволодіння студентами професійною діяльністю відповідно до програми практики, що передбачає логічний взаємозв'язок і поєднання теоретичного й практичного навчання, спадкоємність усіх етапів практики. Професійно-педагогічна діяльність може бути визначена як метадіяльність, оскільки зміст свідомості майбутнього вчителя не привноситься ззовні, а може бути виробленим у процесі спеціальної організованої діяльності – педагогічної практики [5].

Спираючись на дослідження М.Ю. Прокоф'євої, можна констатувати, що методологічну основу практики складають:

1. Компетентнісний підхід в освіті. У його рамках здійснюється спроба внести особистісний підхід в освітній процес. Цей підхід живе особистісне знання протиставляє безсуб'єктному, відчуженому, трансльованому у вигляді інформації. Особистісне знання, так само як і особистісне розуміння, є не тільки усвідомленням засвоєного матеріалу як деяка абстрактна “цінність”, але також і його застосуванням у реальних життєвих ситуаціях.

2. Діяльнісний підхід у навчанні. Використання його принципів орієнтоване на засвоєння способів мислення і діяльності, на розвиток пізнавальних здібностей, і творчого потенціалу студентів.

3. Особистісно-діяльнісний підхід означає наявність актуальної ситуації інтерналізації нових форм, правил, способів і засіб соціально-професійно-комунікативної діяльності, тобто розвиток не тільки професійної компетентності студента, але і його особистості в цілому. Основою діяльнісного підходу є діалогізація освітнього процесу, проблематизація змісту й методів навчання, креативність і рефлексивність діяльності, надання студентам педагогічно обґрунтованої свободи вибору. Реалізація діяльнісного підходу припускає застосування інформаційно-комунікаційних технологій, методу проектів [5].

4. Концепції контекстного навчання. Сутнісною характеристикою контекстного навчання є послідовне моделювання за допомогою всієї системи форм, методів і засобів навчання наочного й соціального змісту засвоєваної професійної діяльності. У контекстному навчанні студент із самого початку ставиться в діяльнісну позицію, оскільки навчальні предмети представлені у вигляді предметів діяльності (навчальної, квазіпрофесійної, навчально-професійної). Це дозволяє включити весь потенціал активності студента – від рівня сприйняття до рівня соціальної активності, що дозволяє ухвалювати сумісні рішення. Засвоєння знань студентами здійснюється в контексті рішення ними майбутніх педагогічних ситуацій, що забезпечує умови для формування професійної мотивації, особистісного сенсу процесу навчання. Теоретичною базою підготовки студентів до практики є забезпечення цілісності навчально-виховного процесу ВНЗ, зміцнення в особистості студента творчих починань, підвищення його мотивації до пізнання й набуття психологічного досвіду, до самовдосконалення.

Розробка технології проектування практики на основі інтеграційного підходу припускає внесення якісних змін до існуючої практики розробки навчальних програм вищого навчального закладу. Перш за все, мова йде про усунення фрагментарності професійної підготовки [5].

Аналіз науково-методичної літератури з теми дослідження дозволив виділити наступні компоненти технологічного проектування практики: цільовий (уточнення загальної мети практики, цілей окремих її етапів, їх формулювання з орієнтацією на результат); змістовий (відбір змісту практики на основі освітнього стандарту, кваліфікаційної характеристики фахівця з виділенням видів професійної діяльності й визначенням черговості їх освоєння за етапами практики; конкретизація й інтеграція змісту практики з іншими елементами професійної підготовки: теоретичними дисциплінами, дослідницькою роботою шляхом виділення взаємозв'язаних тем і завдань за роками навчання); часовий (визначення видів і термінів практики, формулювання вимог до відбору базових установ практики, вибір форм проходження окремих видів практики); забезпечуючий (підготовка робочої

програми й методичних матеріалів, визначення засобів і методів практичного навчання); організаційний (організація практики відповідно до цілей); результативний (оцінка поточних результатів, корекція проекту, аналіз і завершальна оцінка результатів) [4].

Цільовий компонент формується відповідно до загальних цілей професійної підготовки в системі вищої освіти, специфікою спеціальності. Професійна підготовка вчителя початкових класів повинна бути спрямована на формування професійних умінь і особистих якостей, що характеризують гуманістичну орієнтацію, творчу позицію, професійну відповідальність фахівця. Стосовно практики, що розглядається як компонент, інтегруючий професійну підготовку, мова йде про визначення показників готовності до професійної діяльності. Реалізація цілей і завдань практики припускає інтегрований підхід до визначення й розробки видів діяльності, спрямованих на формування різних рівнів компетентності (ключових, базових, спеціальних) із урахуванням набору професійно значущих знань, навичок і вмінь [2].

Як вказує М.Ю. Прокоф'єва [5], проектування змістового компоненту практики припускає аналіз нормативно-правових документів, що визначають функції й види діяльності фахівця. Першим кроком для розробника інтегрованих програм є визначення змісту професійної підготовки для кожної спеціальності за роками навчання з конкретизацією завдань самостійної й дослідницької роботи. При визначенні змісту психологічної практики необхідно виділити інваріантний і варіативний компоненти. Варіативний компонент покликаний уточнювати й розширювати базовий рівень і визначати спеціальний рівень компетентності майбутнього психолога. Часовий компонент припускає визначення видів і термінів практики, відповідних функціям, порядку їх освоєння на основі аналізу навчальних планів, програм і ступеня складності. Практика має наскрізний характер, кожний подальший вид практики повинен бути логічним продовженням попереднього й бути спрямованим на оволодіння основними видами діяльності фахівця, розвиток професійних умінь. Організаційний компонент припускає вибір базових установ, форми проходження практики.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, формування професіоналізму майбутніх психологів у ВНЗ на засадах інтеративного підходу дозволяє реалізувати завдання щодо розвитку високого та достатнього рівня професіоналізму майбутніх фахівців з психології.

Список використаних джерел

1. Беляева А.П. Интегративно-модульная педагогическая система профессионального образования / А.П. Беляева. – СПб.: Речь, 1997. – 226 с.
2. Вашуленко М.С. Інтегрування різних видів мовленнєвої діяльності у процесі вивчення рідної мови / М.С. Вашуленко // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 5. – С. 13-24.

3. Іванчук М.Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал (Виховний особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання / М.Г. Іванчук. – Чернівці: ЧГУ, 2004. – 240 с.

4. Косырев В.П. Непрерывная методическая подготовка педагогов профессионального обучения: Монография / В.П. Косырев. – М.: Изд-во АНО "СРО", 2006. – 348 с.

5. Прокоф'єва М.Ю. Технологія проектування практики в інтегрованій професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів / М.Ю. Прокоф'єва // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 5. – С. 13-24.

Стаття надійшла до редакції 24.06.2010р.

УДК 371.124:78

І.Д. Андрущенко
доцент,
Криворізький ДПУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ

У статті досліджено основні засади формування поняття "творчість"; вивчено сутність поняття творчої активності учителя музики як важливого компонента педагогіки; розглянуто нові наукові підходи у дослідженні професійного розвитку вчителя та підвищенні рівня його творчої активності.

Ключові слова: творчість, творча активність.

В статье исследованы основы формирования понятия "творчество"; изучена сущность понятия творческой активности учителя музыки как важного компонента педагогики; рассмотрены новые научные подходы к исследованию профессионального развития учителя и повышению уровня его творческой активности.

Ключевые слова: творчество, творческая активность.

The article investigates the basics of formation of the notion "creativity", studies the essence of the notion of creative activity of music teacher as an important pedagogical component; considers new scientific approaches to the research of teacher's professional development and growth of its creative activity level.

Key words: creativity, creative activity.

Постановка проблеми. Глибокі соціальні, духовні та економічні зміни, що відбуваються на межі третього тисячоліття в Україні, поставили систему освіти в ряд найважливіших соціальних проблем. За цих умов особистість педагога у професійній діяльності набуває особливої значущості.

Необхідність модернізації змісту інтегрованої мистецької освіти, поліпшення практики музичного виховання та навчання школярів, спрямованої на формування творчої особистості з високорозвиненим світом духовних цінностей, музично-естетичних інтересів зумовлюють нагальну потребу у зростанні творчої зацікавленості вчителів музики. Розв'язання кожної з проблем вимагає від учителя музики відповідальності й своєчасного передбачення, розуміння та проектування освітньої музично-педагогічної роботи, гнучкого стилю мислення у музично-педагогічній праці.

На сучасному етапі педагогічний досвід свідчить, що впровадження музично-педагогічних технологій у розвиток школи, результативність музичних досягнень школярів значною мірою залежать від творчої активності та зацікавленості вчителів, здатних по-новому застосовувати отриману професійну підготовку в нових умовах сьогодення. Тож тема дослідження є актуальною.